

Exodus súvislosti

použitie historicko-kritickej metódy

Prvá zmienka o území neskôr obývanom Izraelitmi

nápis na náhrobku Uniho, vojvodu faraóna Pepiho I. (2321-2287 pr.n.l.)
popisuje dobytie „*zeme obyvateľov piesku*“
kombinovanou námornou operáciou

Nástenná maľba z hrobky v Beni Hasan

21.-19. stor.- presnejšie datovanie cca 1890
semitský klan-Aziatov, ktorý vstupuje do Egypta

Biblické datovanie Ex12,40, 1Kr 6,1

-2000	-1900	-1800	-1700	-1600	-1500	-1400	-1300	-1200	-1100	-1000	-900
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	------

-200

-430

-480

Amenhotep IV.
1352-1336

Ramesse II.
1279-1213

Šešonk
946-924

severné hranice Egypta v období 18.dynastie (po 1550)

Egyptské datovanie

-1300

-1250

-1200

-1150

-1100

Achetaton
1352

Kadeš
1274

Mer.stéla
1209

Lakíš

Megiddo

Amenhotep IV.
1352-1336

Ramesse II.
1279-1213

Merenptah
1213-1203

Ramesse III.
1184-1153

Ramesse IV.
1153-1147

Amenhotep IV.(1352-1336)

korunovačný text neskoršieho faraóna Haremheba
...keď v paláci vypukol chaos... (t.j. v paláci Achnatona)

Archív z Achetatonu (18.dynastia,okolo r.1350)

List Amarna Tablet 286 Abdi-Heba (Jeruzalem?) : *...otrok tvoj, prach tvojich nôh.*

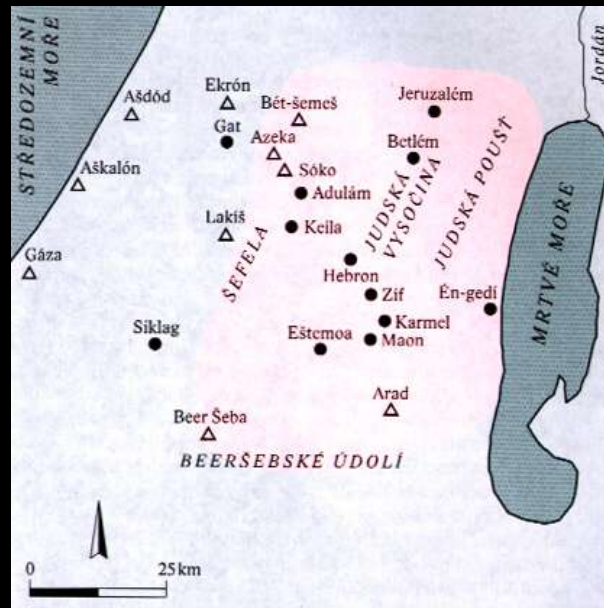
K nohám kráľa, pána môjho, Slnka na oblohe, sedemkrát a ešte sedemkrát som sa vrhol...

List z Megidda : ... nech mi kráľ dá stovku odvážnych k obrane svojho mesta...

Faraónovu dominanciu uznáva aj vyvolávateľ nepokojov, na ktorého sa ostatní sťažujú :

....Labaja tvoj otrok a prach po ktorom šliapeš....nie som vinný,

nezhrešil som a nezadržujem svoje poplatky....teraz ma však očierňujú, činia bezprávie a kráľ nepreskúmal moju vinu.....

Mierová zmluva medzi Egyptom a Chetitmi

uzavretá po bitke pri Kadeši r. 1274

v mierovej zmluve je presne definovaná egyptská zóna vlivu v Palestíne

...pobrežných mestách až k mestu Byblos...

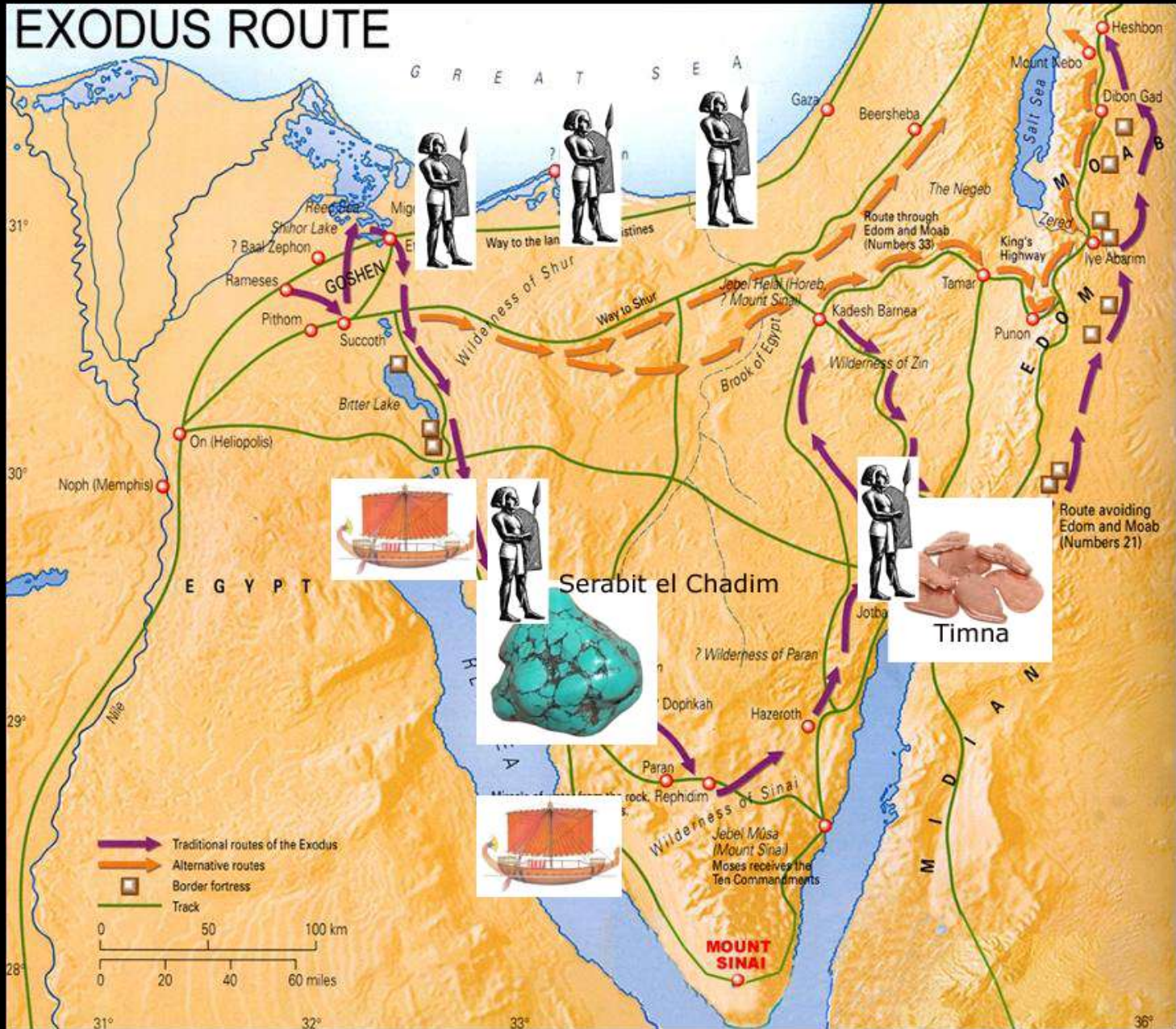
Merenptahova stéla

stéla je datovaná : rok 5, 3.mesiac šemu (leto), deň 3, teda asi 1209/1208
zmienka je o Izraeli ako kmeni. - vid' detail textu :
...Izrael je spustošený a nemá plody...

Možné trasy exodu

Piramesse

v Piramesse-úrad „*kráľovského majordoma*“, ktorého poveroval faraón zvláštnymi úlohami (porovnaj napr. Jozefova rada-povýšenie Gn 41,33-46)

Možné trasy exodu – prechod mora suchou nohou

*... Pán tak zahnal Egypt'anov do prostred mora.
Vody sa vrátili späť a zavalili vozy, záprahy a všetky faraónove vojská,
ktoré sa za nimi pustili do mora. Nezostal z nich ani len jeden ... (Ex 14,30).
jedno z vysvetlení → tsunami po výbuchu Santorini (1640)*

Exodus – množstvo utečencov

*...Nato sa pohli z Ramesesu do Sokotu, bolo ich asi 600.000
pešo idúcich mužov, okrem detí ... (Ex 12,37).*

uvedené množstvo sa viackrát opakuje napr. v Num 2,1-34 alebo Num 11,21

Storočie	Sídla	Obyvateľov
13.pr.n.l.	29	12 000
11.pr.n.l.	254	30-42 000

Storočie	Sídla	Obyvateľov
13.pr.n.l.	88	52 000
11.pr.n.l.	687	150 000

Exodus-zabezpečenie

priemerná izraelská rodina s 3 deťmi t.j. cca 3 milióny utečencov

3 litre vody a 1kg potravín na deň

cca 9.000m³ vody (4.500 vozov s vodou denne-nosnosť voza cca 500kg)

3.000t potravín (1.500 vozov)

potreba minimálne 12.000 ťažných zvierat

dobytok spotrebuje denne 30kg sena a kŕmne zmesi, podobne ťažné zvieratá

primerané množstvo dreva na prípravu jedla a prípadné kúrenie

textilu a iných surovín napríklad na výrobu a opravu stanov, nástrojov

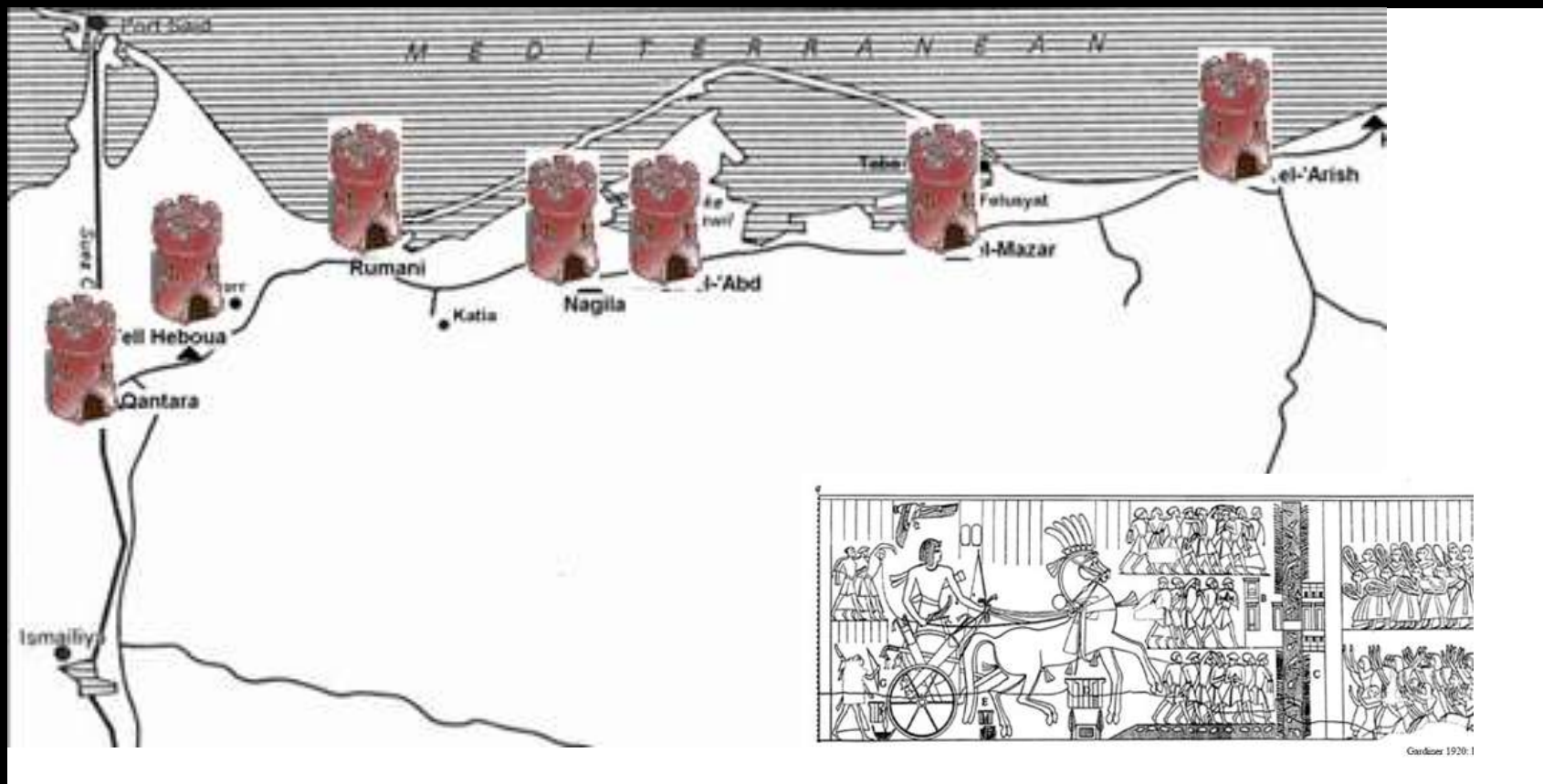
Exodus-majetok Izraelitov

*... Izraeliti sa zachovali podľa Mojžišovho návodu a vyžiadali si od Egypt'anov strieborné a zlaté predmety i šatstvo. Pán však vzbudil voči ľudu priazeň Egypt'anov, takže vyplnili ich žiadosť a tak **vydrancovali** Egypt'anov.... (Ex 12,35-36).*

Zlaté teľa pri zobrazovanej veľkosti – cca 5 ton t.j. 4-5 ročná egyptská produkcia

Opevné sídla na Hórovej ceste – severná trasa

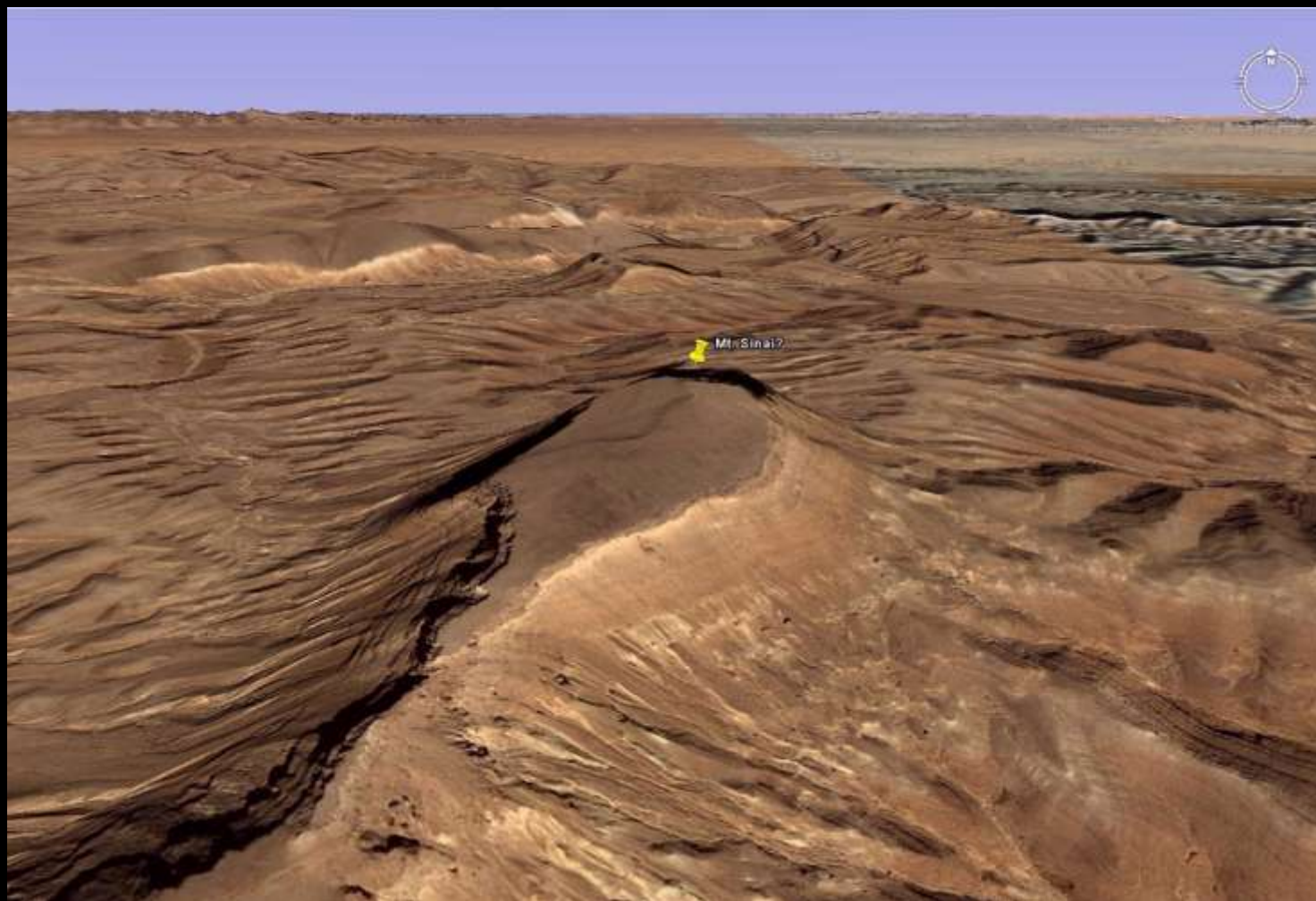

papyrus z 2.pol.13.storočia datovaný po r. 1213 :

...Povolili sme prechod edómskych ša-su (beduínov) pevnosťou Merenptaha – potešeného pravdou, ktorá je v Tjkw, k jazerám v Pr-Itm, ktoré sú v Tjkw sa účelom paše.,,

Púšť Sinaj na strednej trase

*...Na tretí mesiac po odchode Izraelitov z Egypta, v ten istý deň, prišli na Sinajskú púšť...
... a tam naproti vrchu táboril Izrael....*

Strážené bane na južnej trase

Serabit el Chadim - tyrkys

Timna - med'

Kanaan-dobývanie miest?

-2100

-2000

-1900

-1800

-1700

-1600

-1500

-1400

-1300

-1200

-1100

Kanaan-dobývanie miest

-2100	-2000	-1900	-1800	-1700	-1600	-1500	-1400	-1300	-1200	-1100
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Aj
2200

Jericho
1573

Chasor
1250

Lakíš
1170

Megiddo
1150

Lakíš - kovanie brány so symbolmi Ramessa III. (1184-1153)

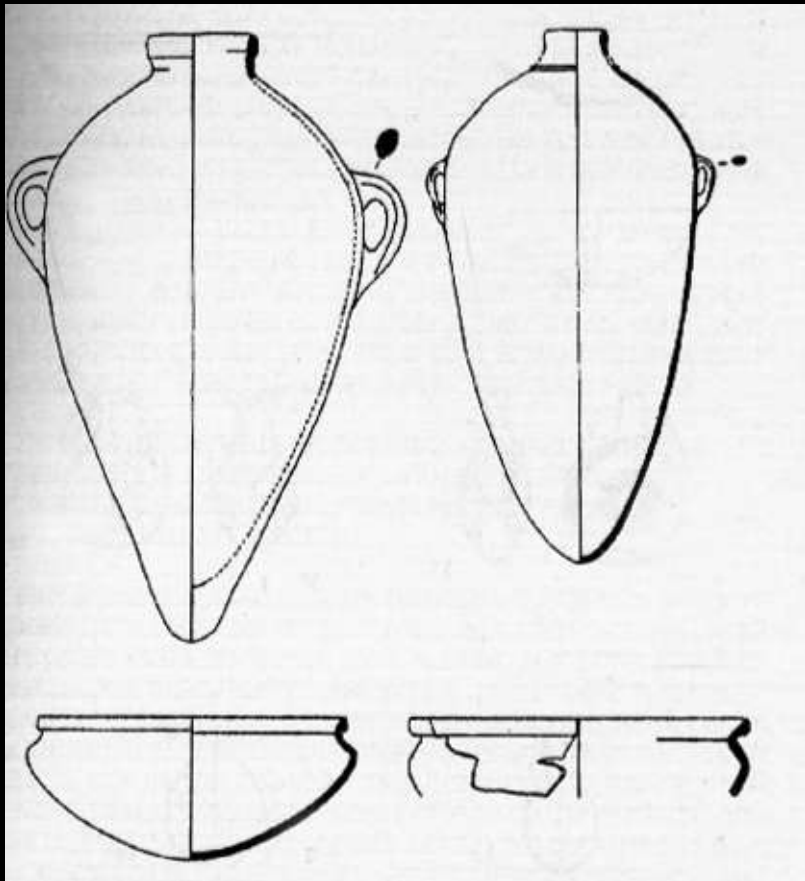
Megiddo-podstavec sochy so symbolmi Ramessa IV. (1153-1147)

Kanaan-keramika, hrnčiarstvo

-2100	-2000	-1900	-1800	-1700	-1600	-1500	-1400	-1300	-1200	-1100
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Exodus - sumarizácia

.... Amarnské listy, nález kovania brány z obdobia Ramessa III v Lakíši a podstavca sochy Ramessa IV v Megidde, severne od Jeruzalema dokazujú skutočnosť, že v 2. tisícročí pr.n.l. - pravdepodobne do r. 1069 pr.n.l., bola celá oblasť Kanaanu v rukách egyptskej správy. Mestá to uznávali a na počesť vládnucich faraónov ozdobovali vstupné brány (Lakíš), alebo vztyčovali oslavné sochy (Megiddo). ....

.... Z nových vykopávkov a skúmania typov keramiky, architektonických pozorovaní a datovaní radiokarbónovou metódou je možné usudzovať, že Kanaanci v severných údoliach žili bez prerušenia až hlboko do 10. storočia, neboli teda jednorazovo vytlačení...

.... Je problém s východiskovým miestom exodu, počtom utekajúcich, trasou, priebehom úteku, datovaním, s dobovačnou činnosťou na území Kanaanu ...

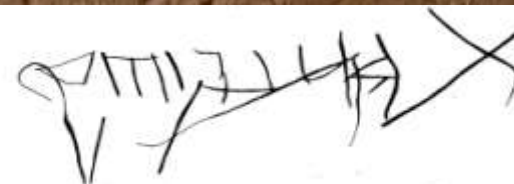

Archeológia, súčasný výskum

704

ישוע בר יהוסף Yeshua'(?), son of Yehosef

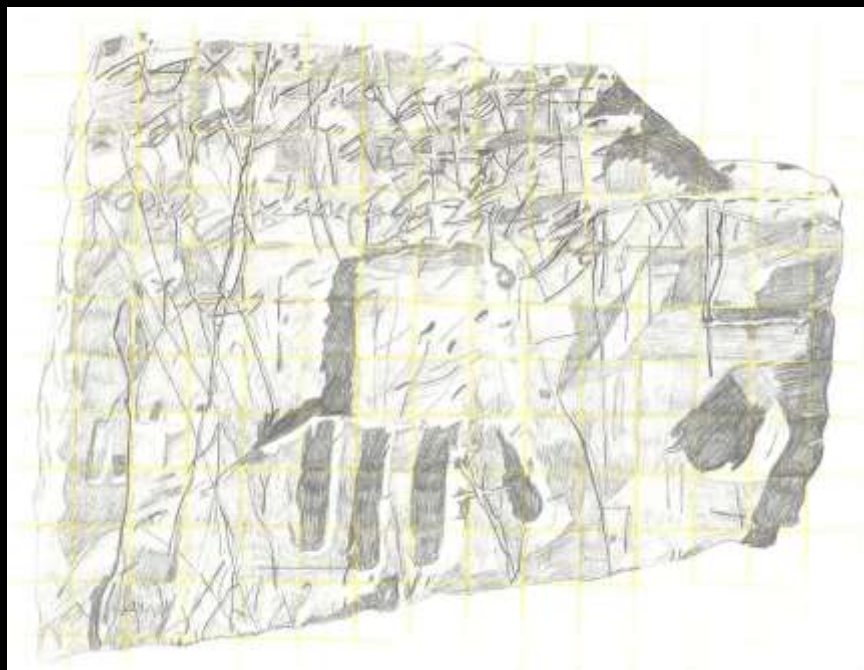
Kumran (1947-1956)

Nag Hammadí (1945)

Talpiot (1980)

Archeológia, súčasný výskum

Náhrobok z Khirbet El Quom (1967)
...požehnaný Jahvem a jeho Asherou...

Stéla z Tel Dan (1993-4)
...z rodu Dávidovho...

Archeológia, súčasný výskum

úlomok z Khirbet Qeiafa (2008)
najstarší text

...nebudeš robiť (to), ale uctievať (pána)...

Jesselsohnova stéla (2000)
Simon z Perei

... a za tri dni ži, ja Gabriel prikazujem...

Literatúra

